
A KOMPETENCIA ALAPÚ TANANYAGFEJLESZTÉSRŐL – NEMZETI FEJLESZTÉSI TERV I.

MEG KELL TEREMTENI A TANÍTÁS ÉS A KÉPZÉS EURÓPÁJÁT!

(Fischer Alajos, az Educatio Kht. szakmai igazgatója)

- *Kezdjük egy nagyon egyszerűnek tűnő kérdéssel: Ön szerint milyen a jó iskola, és jelenleg milyen törekvések mutatkoznak ennek megteremtésére?*
- Röviden és velősen az a jó iskola, ahol a pedagógusok, az ott tanuló diákok és szülei egyaránt jól érzik magukat, és eredményes munkát tudnak végezni. Az oktatásban elért eredményeket – többek között – a PISA felmérésekkel tudjuk ellenőrizni. A felmérések során feltárt problémák részbeni orvoslására jött létre a kompetencia alapú oktatás Magyarországon is, hasonlóan az Európai Unió többi országához. Gyakorlatilag a jó iskola fogalmát és a kompetencia alapú oktatást igyekezünk most összeegyeztetni. A PISA felmérésben Magyarország rendre minden kompetenciaterületen – szövegértés, matematika és így tovább – gyakorlatilag a középtájon helyezkedett el, és ahogy teltek az évek, és újabb PISA felmérések jöttek, nem változott a helyünk ebben a rangsorban. Reméltük, hogy talán valamivel előrébb lépünk, de nem.
- *Magyarországhoz elég sok Nobel-díjas tudós kötődik valamilyen módon, hogy lehetnek akkor ilyen gyenge eredményeink?*
- Tény, hogy sok Nobel-díjas tudósa van Magyarországnak. A PISA felmérések, melyekre hivatkoztam az előbb, nem kizárólag a kimagasló képességű, jó adottságokkal születő gyermekekre vonatkoznak, hanem az átlagos magyar általános iskolás és középiskolás gyermekekre.
- *A problémák orvoslására mikor kezdték bevezetni az új pedagógiai módszert?*
- Az új pedagógiai módszer bevezetése gyakorlatilag 2004-ben kezdődött el, az Európai Unióhoz történő csatlakozást követően. A Nemzeti Fejlesztési Terv indította el azt a folyamatot, amely 2004–2008 között zajlott le. Ennek keretében elkészültek a kompetencia alapú pedagógiai, illetve oktatási programcsomagok. Arra kellett rájönniük a pedagógiai kutatóknak és a PISA felmérések kapcsán az egész pedagógustársadalomnak, hogy a poroszos típusú pedagógiát meg kell újítani. Már nem az ismeretközpontúság a legfontosabb, hanem sokkal inkább az önálló

ismeretszerzés képességének fejlesztése, az eszközök használatára való nevelés. Az egész életen át tartó tanulásnak kézzelfogható valósággá kell válnia. Az új rendszerben nagyon sok a praktikus ismeret: vállalkozói ismeretek, szociális kompetenciák, életviteli ismeretek és még hosszan lehetne sorolni. Az Európa Tanács és az Európai Bizottság azzal a céllal értelmezi újra a tagállamok és az Unió szintjén megfogalmazott elhatározásokat, hogy teljes egyetértés alakuljon ki a tagállamok között az oktatási és képzési rendszerek 2010-ig vállalt minőségi fejlesztésével kapcsolatban. Az Európai Unió határozott elképzelése, hogy meg kell teremteni a tanítás és képzés Európáját. Az egész életen át tartó tanulás nemcsak egy szlogen! Ha valaki elvégez egy középiskolát, szakiskolát, szakképző intézményt vagy egyetemet, akkor azzal nem biztos, hogy befejeződnek a tanulmányai, hanem folyamatos önképzésre, továbbképzésre, autodidakta vagy szervezett módon történő képzésre van szüksége a továbbiakban is.

- *A Nemzeti Fejlesztési Terv egyik kiemelt célja a társadalmi jólét megteremtése. Hogyan szolgálhatja az oktatás a társadalmi jólétet?*
- Ha a társadalmi jólét alatt azt is értjük, hogy a felnövekvő generáció kiegyensúlyozott, békés és boldog legyen, akkor az oktatás minősége nagy szerepet kap ebben a folyamatban. Ha a világ dolgaiban eligazodó fiatalok könnyebben fognak munkát találni, ha az idegen nyelvek megtanulása révén külföldön is versenyképesekké válnak, ha motiváltak arra, hogy egész életükön keresztül tanuljanak, akkor mindez hozzájárul egy társadalom jobbá tételéhez, egy jobb társadalom megteremtéséhez. Ehhez az is kell, hogy megszeretessük az olvasást, a zenét, a képzőművészeteket, a rajzolás, a festést és a többi kreatív, léleképítő tevékenységet. Az egyes ember minél inkább megtalálja önmagát és helyét a világban, a társadalomban, és minél inkább békében él önmagával, a lelkében renddel – ami szerintem a legnagyobb kincs –, akkor elmondhatjuk, hogy mindent megtett a pedagógia és a pedagógus társadalom, amit megtehetett a felnövekvő nemzedék boldogulásáért.
- *Miként segítheti ezt a kompetencia alapú pedagógia, illetve hogyan lehetne pontosan definiálni a kompetencia alapú oktatást?*
- Ahhoz, hogy ezt definiáljuk, először azt kell megvizsgálni, hogy milyen volt korábban a pedagógia. Mindnyájan tudjuk – hiszen ezt éltük át általános, illetve középiskolásként –, hogy korábban porosz rendszerű, ismeretközpontú oktatás volt, amelynek jellemzője, hogy a diák ül a padban, előre tekint, szemben vele áll a tanár, aki előad vagy mesél (attól függően, hogy milyen korú a gyerek), illetve elmondja, elmagyarázza a tananyagot. Ez önmagában még nem is lenne probléma – mert ne öntsük ki a fürdővízzel mindjárt a kisbabát is –, hiszen vannak kitűnő tanárok, akik lenyűgöző előadói képességekkel rendelkeznek és vannak magas kérdéskultúrával rendelkező pedagógusok is. Ezek az egyéni teljesítmények elismerésre méltóak, de amint említettem, ebben az oktatási formában egyértelmű passzivitásra voltak kárhozthatva a tanulók.

- Amikor a tanár előad, akkor ritkán kap visszajelzést a gyerekek részéről. Például egy olyan 5-6. osztályos gyerek esetében, aki lemaradt a magyarázat ötödik percében – akár csak azért, mert leejtette a ceruzát, és amire azt fölvette, addigra a tanár már tíz mondattal előbbre járt –, és így egyre hézagossabb tudást gyűjtött magában. Ezek a hiányok nem kerülnek pótlásra, vagy később is csak kevéssé, és így a lemaradás folyamatosan növekszik. A gyermekekben demotiváló hatást kelt, ha látják, hogy bármennyire is igyekeznek jók lenni, odafigyelni az órán, de a produkciójuk gyengén sikerül egy feleletnél, dolgozatnál vagy egy tesztnél. Gyakorlatilag soha senki nem vizsgálta még azt, hogy egyes osztályokban miért 2-es az a 2-es. Ilyenkor merül fel a kérdés, hogy a gyermek képességeiben van-e a hiba, és nem is képes többre, mint elégséges vagy közepes szintű tudásra, vagy más pedagógiai módszerrel, más pedagógiai struktúrával lehetne jobb is a teljesítménye? Ehhez kapcsolódik a harmadik elem: az értékelés, osztályozás. A számonkérésnél a gyermek gyakran szorong és ideges a felelésnél, mégis kell szerepelnie az osztálytársai, a tanárai előtt.
- *Akár még húsz év után is nyomasztó álma lehet arról, hogy felelnie kell, és nem tud. Egy életre szóló nyomot hagyhat ez a szorongás...*
- Igen, és nem vizsgálják azt, hogy éppen aznap milyen diszpozícióban volt az adott nebuló. Ha egy operaénekes vagy egy színész az előadása napján nincs jól diszponálva, akkor lemondhatja a fellépését, és nem énekel. Egy gyerek azonban nem mondhatja a feleleténél, hogy „tanárnő, én most nem akarok felelni, mert indiszponált vagyok”, neki felelnie kell, de lehet, hogy éppen azért kettes a felelete, mert rosszul aludt.

Ha az írásbeli számonkérést nézzük, akkor kiderül, hogy sokan alig tudnak fogalmazni, írni, az íráskészségük nem alakult ki, de jó tárgyi tudást kérünk számon tőlük. Például egy dolgozatnál, amire elolvassa kérdést és megfogalmazza valamilyen szinten a választ, addigra már le is járhat a dolgozatírásra szánt idő. Tehát kudarc kudarc hátán. Gyakorlatilag ez az a pedagógia, amire azt mondta a pedagógiai kutatás, hogy ez így nem eredményes. Ehelyett olyanra van szükség – mint például a kompetencia alapú oktatás –, amelyben a gyermekeknek a tananyagban való eligazodást tanítjuk meg, azt hogy a tankönyveket, atlaszokat, lexikonokat, sőt a DVD-t, az internetet, a televíziós felvételeket hogyan hasznosíthatják a tanulásukban. Megtanulnak eligazodni ezeknek az eszközöknek a világában, elsajátítva azt, hogy miként lehet önállóan ismereteket szerezni, továbbá megtanulnak kommunikálni az osztálytársaikkal, hiszen az említett hagyományos frontális osztálymunkát felváltja a csapat-, a páros, az egyéni munka vagy a projektmunka és így tovább. Ezekből a módszerekből egy óra során akár több is megjelenhet, többféle variációban. Ebből következik, hogy a tanár szerepe rendkívüli módon megváltozik, most már nem a tudás átadója, hanem a tudás megszerzéséhez vezető út megszervezője.

- *Mondhatjuk-e azt, hogy egy újfajta emberkép kezd kirajzolódni a pedagógiában? Hogy személyiségközpontú oktatás folyik az eddigi ismeretközpontú oktatással szemben, amely jelentős tanári szemléletváltást is igényel?*
- Igen! Tökéletesen erről van szó. A gyermekek agyának nem lexikonnak kell lennie, hanem azzal kell felvértezni őket, hogy hogyan tudják megszerezni a tudást, hol tudják megtalálni azt, amire szükségük van, és hogyan tudnak eligazodni az őket körülvevő rengeteg információ között. Bizony, itt jó részben a személyiségfejlesztés is a középpontba kerül, és szeretném hangsúlyozni, hogy a teljesítményorientáció nem a tudás visszaadásában áll, hanem annak felmérésében, hogy a tudáshoz vezető út és annak a bejárása valóban a gyermek sajátjává vált-e. Nagyon sokszor éri az a vád az új pedagógiát, hogy nem kell a gyerekeknek tudni összeadni, kivonni, szorozni, olvasni, írni. Ez téves, természetesen továbbra is kell. A kompetencia alapú pedagógia szerinti nevelés, oktatás nem mondja azt, hogy minden régi módszer elavult. Természetesen meg kell ismerni a gyermekeknek a betűket, meg kell tanulni írni, olvasni, meg kell tanulni számolni, hiszen enélkül nem lehet dolgozni, ezek azok az alapok, készségek, amelyeknek hiányában nem boldogul az ember ebben a világban. Lényeges a különbség a két megközelítésben, mert például a korábbi évtizedekben azt mondtuk, hogy az a gyerek, aki az első osztályban nem tanul meg karácsonyig írni, olvasni, az gyenge. Ma pedig azt mondjuk, hogy mindenki saját fejlődési tempója szerint haladjon. Azt szeretném kiemelni, hogy a tanár egyik fontos feladata az egyes gyermek személyiségének és az éppen aktuális tudásának az ismerete, és a gyermek saját fejlettségi szintjéhez igazított további fejlesztés. Tehát nem osztályt, hanem egyes gyerekeket fejlesztünk.
- *Ezek szerint nagy változást jelent, hogy a kompetencia alapú tanításban a referencia mindig a gyermek korábbi állapota, és ehhez viszonyítjuk a kialakuló új állapotot. Ez igen nagy szemléletbeli váltást jelent. Hogyan lehet erre ránevelni a tanárokat? Milyen problémákat vet fel a tanárképzésben?*
- Az egyértelmű, hogy máról holnapra nem változik meg a világ. Az is egyértelmű, hogy ha nem pozitív a tanár attitűdje ehhez a pedagógiai paradigmához, ha nem konstruktívan áll hozzá, akkor ebből soha, semmiféle előrevivő eredmény nem születik. Tehát a tanár belső motivációja, egyéni attitűdje, képességei elengedhetlenül fontosak. Szeretnék hinni abban, hogy azért leszünk pedagógusok, mert gyermekeket szeretnénk nevelni, oktatni és a gyermekek érdekében akarunk tevékenykedni.

Azért beszélünk kompetencia alapú pedagógiai programokról, mert ez nemcsak a tankönyvet, a munkafüzetet, a szemléltető eszközöket és az egyebeket tartalmazza, hanem nagyon sok tanfolyam, továbbképzés is kapcsolódik hozzá. Azoknak a pedagógusoknak, akik részt vesznek a kompetencia alapú oktatásban, nagyon sok metodikai jellegű és egyéb felkészítő tanfolyamokon kell részt venniük, ahol szemléletük is formálódik. Természetesen az egy másik kérdés – amit Ön nagyon jól érzékel, és a köztudatban is megjelenik –, hogy a pedagógusképzésnek is változnia kell. Magyar-

ország már elindult a bolognai folyamat által kijelölt háromlépcsős pedagógusképzés útján: a bachelor diploma, a mesterfokú oklevél, illetve a doktori szintű diploma útján, és ettől remélhető változás.

- *Vajon ez az új módszer mennyivel segíti jobban a széleskörű tájékozottság és műveltség megszerzését a korábbihoz képest? Ki a művelt ember most az új szemlélet szerint, vagy ki fog művelt embernek számítani tíz év múlva?*
- Ez egy rendkívül nehéz kérdés. Azt gondolom, hogy egyre inkább az fog művelt embernek számítani, aki önállóan elboldogul az életben, a hétköznapiakban, aki tud majd a televíziós adások között szelektálni, és azokból olyanokat részesít előnyben, mint például a Spektrum vagy a National Geographic csatornákon láthatóak. Nézetem szerint a művelt ember képes eligazodni és ismeretekre szert tenni az internet világában, választ keresi minden őt érdeklő kérdésre, ki tudja szűrni a sok információból az őt érdeklő dolgokat, és képes a felhalmozott tudását, ismereteit úgy összerakni, hogy ezekből az apró mozaikokból kialakuljon az ő saját műveltsége, saját szellemisége.
- *Milyen hangsúlyt kaphat a jövőben a humán műveltség?*
- Gyakran felvetődik a kérdés, vajon a kompetencia alapú oktatási programokban nem kell megtanulni a verseket? Dehogyan nem! Vagy: nem kell megtanulni egy dalt? Dehogyan nem! Ugyanúgy megvan az a műveltségeszmény, ugyanúgy megvan az a kánon, amittől művelt embernek mondunk valakit. Inkább a hozzá vezető korábbi út tér el az eljövendő időszakétól. A világ felgyorsult és olyan tudományágak jöttek létre, amelyekről húsz évvel ezelőtt azt sem gondoltuk, hogy lesznek ilyenek valaha. Nem lehet mindent megtanulni, de nem is kell. Azt szeretnénk megtanítani ezzel a programmal, hogy hol lehet hozzájutni az ismeretekhez, és ezekből az ismeretekből hogyan lehet felépíteni egy saját tudást.
- *Számomra az szűródött le az eddig elmondottakból, hogy ebben a rendszerben megnőtt az egyén felelőssége abban, hogy milyen szintű tudáshoz jut el. A diák korábban megtanulta az iskolában mindazt, amit a pedagógus fontosnak tartott, most pedig úgy tűnik, hogy az iskola alapokat ad, elindít, és mindenki az egyéni érettségi szintje, érdeklődése, motivációja alapján jut el a saját szintjére. Átrendeződik a régebbi rendszer?*
- Igen, átrendeződik, mert az út más lesz. De az nagy baj lenne, hogyha ez a felnövekvő generáció nem tudná, hogy kik voltak a nyugatosok, nem ismerné Babits, Kosztolányi, Juhász Gyula költészetét, vagy adott esetben ne tudná felidézni az Ember tragédiáját, akár sorokat is belőle. Most inkább az a lényeges, hogy milyen úton szerzi meg az ismereteket és a tudást. Mindegy, hogy egy nap alatt olvassa el a „kötelező” olvasmányt, vagy egy hét alatt. Az a fontos, hogy a pedagógus a saját módszereivel tudja-e motiválni a gyereket arra, hogy igenis olvassa el az adott művet. Nagyon jól tudjuk, és a kutatások is alátámasztják, hogy a mai gyerekek nem szeretnek olvasni, szinte riasztja őket az olvasás. Nagyon nagy feladat és kihívás, hogy a kompetencia alapú oktatással vajon meg tudjuk-e szerettetni az olvasást.

Vajon motiváltak lesznek-e ezek a gyerekek az olvasásra, vagy arra, hogy egy Bábics-, egy Juhász Gyula- vagy egy Arany-verset megtanuljanak? Valóban nagyon nagy a gyermek egyéni felelőssége, de én ezt kitágítanám, és azt mondom, hogy hármass felelősség van: a tanulóé, a szülőé – aki ebben a programban aktív részesévé kell hogy váljék gyermeke otthoni tanulásának –, illetve a pedagógusé. Már nem azt mondjuk, hogy a pedagógus a felelős mindenért, hanem azt mondjuk, hogy a pedagógus azért felelős, hogy a másik két szereplőt motiválttá tegye a tanulásban, illetve az új ismeretek felfedezésében.

- *Milyen feltételek kellene ahhoz, hogy a kompetencia alapú pedagógiai programot be lehessen vezetni? Mi szükséges a kezdéshez és az optimális szintű eredmény eléréséhez?*
- Jelenleg Magyarországon 600 iskolában folyik kompetencia alapú oktatás. Azok az iskolák kezdték el, akik pályáztak és nyertesek is lettek a Humán Erőforrás Operatív Programban, valamint azok, amelyek pedagógusai vállalták a képzéseket, továbbképzéseket, és önmaguk is képesek voltak megújulni. A terv egyértelműen az, hogy belátható időn belül az egész országban elterjedjen a kompetencia alapú oktatás. Nem biztos, hogy azzal a kompetencia alapú programcsomaggal amit az Educatio, illetve a Sulinova Kht. fejlesztett ki. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében szintén komoly pénzeszközök állnak rendelkezésre, például tankönyvkiadók és egyéb műhelyek számára, akik újabb és újabb kompetencia alapú programcsomagokat fognak kifejleszteni.
- *Látható-e már, hogy mik a buktatók, hol csúszhat el a program megvalósítása?*
- Ez még kevésbé ítéhető meg, tekintettel arra, hogy szinte még egyáltalán nincsen olyan tanuló, aki az új rendszerben érettségizett vagy egyéb vizsgát tett volna. Egy pedagógiai folyamatban az eltelt három év nagyon kevés ahhoz, hogy mérni lehessen bármit is.
- *Ha megenged egy személyes kérdést, Ön minek örül a legjobban ebben az új folyamatban?*
- Én 32 évig tanítottam általános és középiskolában, és a reformpedagógiákat is viszonylag jól és behatóan ismerem. Tanítottam valamikor a Zsolnay pedagógiai programokkal is. Ha ezekre az utóbbiakra most visszatekintünk – akár az ÉKP-ra (Értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógiai programra), akár a NYIK-re (Nyelvi, irodalmi kommunikációs pedagógiai programra) –, akkor elmondható, hogy ezek már kompetencia alapú pedagógiának tekinthetők.

A reformpedagógiai mozgalmak mindenyikében – akár Maria Montessoriról beszélek, akár Peter Petersenről vagy a Waldorf-pedagógiáról – megtalálhatjuk az új pedagógia csíráját. Én azt mondom, hogy ez a reformpedagógia Deweytől indult el, és nagyon jól ismerjük Helen Parkhurst is, aki a Dalton-tervet megírta és kipróbálta. A pedagógiai programok nem 2004-ben születtek, az angolszász országokban már 1925-ben alkalmazták a csoportmunkát, a kooperatív együttműködést, tehát nem vadonatúj dolgokról van szó. Nekem nagy örömet okoz egyrészt az, hogy ezek a re-

formpedagógiai mozgalmak – igaz, hogy jó néhány évtizeddel később, de – eljutottak hozzánk is, és felismertük a bennük rejlő lehetőségeket. Másrészt nagy öröm, hogy megfelelő figyelmet kap a gyermeki személyiség, mert nekem mint pedagógusnak a feladatomban középpontjában a szó szoros értelmében az egyes gyermek fejlesztése áll. Bár ezen nagyon sokan mosolyognak, s ezt inkább csak álomnak, ábrándnak tartják, mégis én azt gondolom erről, hogy a kompetencia alapú oktatást először csak hatszáz iskola veszi át, aztán majd ezer, és így tovább, és egyre terjed, terjed ez a megújulás. Hiszek abban, hogy lassanként minden pedagógus rá fog jönni arra, hogy az egyes gyermekkel való foglalkozás, az egyes gyermek személyiségének a tisztelete, a mögötte álló szülői ház tisztelete a legfontosabb, és ez nagyon nagy eredményeket hozhat.

- *Elmondhatjuk-e, hogy a kompetencia alapú pedagógiában integrálódik az oktatás, a képzés és a nevelés, és egy sokkal szélesebb spektrumú pedagógiai munka zajlik majd?*
- Igen, ezt nagyon jól látja, ez a kérdés már régóta foglalkoztat engem is. Voltak korszakok, amikor az oktató-nevelő iskola gondolatát hangoztatták, azután a nevelő-oktatóét. Közben már húsz éve azt mondom, hogy egy iskola van, az ISKOLA, ahol természetesen nevelő és oktató munkát végeznek a pedagógusok. De ez a nevelő-oktató munka nem szétválasztható, mert az oktatás és a nevelés egymást folytonosan átszövő feladatrendszer alkot.
- *Milyen anyagi, szervezeti feltételek szükségesek a kompetenciaprogramok bevezetéséhez, és hogyan lehet hozzájutni a programcsomagokhoz?*
- Az Új Magyarország Fejlesztési Tervben, amely reményeink szerint pillanatokon belül beindul, pontosan elolvasható, hány pályázat lesz ezzel kapcsolatban, és milyen feltételekkel indulhatnak, mely fenntartók pályázhatnak (például az iskolák, az óvodák fenntartói). Lehet pályázni felújításokra és iskolafelújítások keretében kompetencia programcsomaggal való munkálkodásra, különböző tanfolyamokra, továbbképzésekre. Reményeink szerint a továbbképzések a pedagógusok számára továbbra is megadják azt a muníciót, amellyel az említett úton tovább haladhatnak.
- *Milyen fórumokon kaphatnak tájékoztatást az érdeklődő pedagógusok, szülők?*
- Egyrészt a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség honlapján folyamatosan megjelennek a lehetőségek, és az Oktatási Minisztérium, illetve az Educatio Kht. lesz a gazdája, felelőse, patronálója az egyes folyamatoknak. Egy olyan regionális bázis kidolgozása kezdődött meg már korábban – aminek lesz további fejlesztése –, amely Magyarországot teljes egészében lefedi. Azt gondolom, hogy minden iskola számára elérhetőek lesznek az információk a sikeres pályázáshoz. Ez az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében elengedhetetlenül szükséges és fontos.
- *Látható-e már az egyes kompetencia-programcsomagok ára?*
- A kompetenciaprogramok áráról azt kell tudni, hogy folyamatosan azon munkálkodik mind az Educatio Kht., mind a Kompetencia Konzorcium – amely a műveket

kiadja, illetve elszállítja az iskolákhoz –, hogy minden lehetőséget figyelembe véve a lehető legalacsonyabbra tudják az árakat leszorítani. Természetesen ez nagyban függ a megrendelések számától. Minden célt, minden lehetőséget, minden eszközt igyekeznek megragadni mindkét szervezet, hogy az árakat minél inkább leszorítsa.

- *Mi növelheti a költségeket, problémát jelentve az árak kialakításában?*
- Mint mondtam, 600 iskoláról van szó, így a megrendelések gyakorlatilag nem olyan nagyságrendűek, mint például egy általános iskolai 6. osztályos, átlagos matematika-tankönyv esetén, amelyből több ezer példányt rendelnek meg. Ha a megrendelések száma kevés, akkor az egy könyvre jutó fajlagos költség magasabb lesz, és fordítva, minél több a megrendelések száma, annál kedvezőbbek lesznek az árak.

PROGRAM A „CSELLENGŐ” GYERMEKEKÉRT

(Orosz Balázs, az Óbudai Sport- és Szabadidő Nonprofit Kft.

ügyvezető igazgatója)

- *Ép testben ép lélek – tartja a közmondás. Egy egészséges társadalomhoz egészségesen élő emberek szükségesek, és ebben nagy szerepet kap a sport, a megfelelő életmód. Ön az Educatio Kht. megbízásából az életpályamodell-építés keretén belül a testnevelés tantárgyat dolgozta ki az ötödik osztálytól a tizenkettedikig, eléggé eltérően az eddigi testnevelés tantárgyi tantervektől. Mi is ez pontosan?*
- Ha egy gyerek sportol – és nem kell versenyszerűen sportolnia, csak aktívan részt vennie az iskolai testnevelés órákon –, akkor minden olyan eseménnyel, minden olyan szituációval fog találkozni, ami az élet más területein is előfordulhat vele. Találkozhat az alkalmazkodással, a toleranciával, a kudarccal, a sikerrel, a csapatmunkával, amiket mind kiválóan lehet modellezni egy-egy testnevelési órán vagy edzésen. Ez az alapja annak, amire felépítettem ezt a több lábbon álló programot. Az egyik az, hogy a gyerek ismerje meg, hogy melyek azok a sportágak, mozgásformák, amellyel megőrizheti az egészségét, javíthat a fizikai állapotán, tehát eleve kedvezőbb pozícióból indulhat a munkaerő-piaci versenyen. A másik, hogy ezáltal legyen természetes a számára, hogy szabadidejének egy részét egészségének karban tartására fordítsa. A harmadik – amely a programcsomagban nagyon fontos volt –, hogy olyan jellegű sportágakat, illetve sportági programokat mutassunk be, amelyek fejlesztik az önálló munkavégzés képességét is, illetve olyan képességek, készségek birtokába juttathatja a fiatalokat, amelyekkel később akár vállalkozóként is részt vehetnek a munkaerőpiacon. Mondok erre egy példát. A 12. évben egy sítáborban történő részvétel volt a program, amely tartalmazta a megfelelő felszerelés kiválasztásától az utazás megszervezésén keresztül az ellátás, a szállás, és a szálláson megtartandó programok megszervezését. Csapatban dolgoztak a gyerekek, pontosan utána kellett nézniük, hogy hogyan kell egy utazást megszervezni és lebonyolítani, milyen egészségügyi feltételeket kell biztosítani, hogyan kell megkö-

ni az utasbiztosítást. Így ha a gyerek részt vesz egy ilyen közös munkában, akkor pontosan tudja, hogy mi minden tartozik egy ilyen túra programjához. Ha nagyon odafigyel, akkor később akár vállalkozóként is foglalkozhat utazásszervezéssel, mert ehhez csak azokat a plusz ismereteket kell megszereznie, amelyeket előírnak ahhoz, hogy a vállalkozói engedélyt kiválthassa vagy céget alapítva foglalkozhasson ezzel. A síeléshez hasonlóan egy vízitúra megszervezését is beiktattuk. Ezek társas sportok, tehát különböző habitusú embereket kell együtt mozgatni, olyan programot kell kitalálni nekik, amely mindenki számára teljesíthető, szórakoztató, és élményt jelent. Nem is gondolna arra az ember, hogy egy-egy ilyen program megszervezéséhez a sportági ismereteken kívül mennyi gazdasági ismeretre, illetve szervezőképességre van szükség. Ezeknek a programoknak a szervezésénél már az interneten is nagyon sok mindent el lehet intézni. A gyerek észre sem veszi, és olyan tudásanyagra tesz szert, amellyel bármilyen más munkaterületen is – ahol szervezést igénylő feladat van, illetve csapatban kell dolgozni – eredményes lehet. És ezzel már egy nyerőbb pozícióból indulhat el a munkaerő-piaci versenyben.

- *Budapesten a III. kerületben egy példaértékű kezdeményezést indítottak, amelynek Ön a kezdeményezője. Miről is szól ez pontosan?*
- Ez a program a 16-21 év közötti, elsősorban III. kerületi gyerekeket célozza meg, akik nem fejezték be a nyolcadikat, vagy valamilyen oknál fogva nem tanultak tovább, és jelenleg csellengenek az utcán, munkanélküli segélyből élnek, és akár még drogoznak is. Számukra egy olyan programot szervezünk, amellyel lehetőséget adunk arra, hogy visszavezessük őket a munkaerőpiacra, 4-5-6 hónap alatt elsajátítható szakmákat kínálva számukra, és igyekszünk már a képzésük alatt munkahelyet is találni nekik. A III. kerületi nagy cégeket cserkésszük be, hogy adjanak lehetőséget szakmai gyakorlatra, illetve a képzést az ő igényeiknek megfelelően próbáljuk biztosítani, hogy a képzés végeztekor már rögtön munkába is tudjanak állni.
- *Mennyire nyitottak erre a vállalatok, cégek? Egyáltalán van-e ehhez elegendő cég?*
- Óbudán rengeteg cég van, és azt mondhatom, hogy nem tapasztaltam merev elutasítást. Ha a munkanélküliségi mutatókat megnézzük, ha kinyitjuk az újságot az álláshirdetéseknél, akkor azt látjuk, hogy rengeteg álláslehetőség van. A munkaadó és a munkavállaló közötti katalizátorként a képzéssel, illetve a pedagógiai módszerekkel segítünk, például ha kudarcot szenved egy gyerek, akkor ne kelljen rögtön földadnia. Mentori rendszerrel követjük a fiataalt még a képzés után is, és segítjük, hogy megragadjon a munkában. Én azt hiszem, hogy ezzel egy olyan hiánypótló munkát végzünk, amelyre szükség van, és nemcsak a III. kerületben, hanem országosan is. Ehhez a programhoz itt nálunk, Óbudán minden támogatást megkapunk: az önkormányzat és az intézmények is segítenek. Úgy gondoljuk, hogy így beindul egy kedvező folyamat, amellyel értelmes célokat adhatunk ezeknek a fiataloknak.

- *Ez az ötlet bárhol utánozhatónak tűnik. Mit gondol, megsokszorozódhat ez a példa?*
- Remélhetőleg igen, miután az önkormányzatoknak ez nem jelent plusz kiadást, mert a normatív támogatásokból, a szakképzési hozzájárulásból és a kamarai támogatásokból finanszírozható a program.
- *Honnan tudják meg ezek a csellengő gyerekek, hogy létezik egy ilyen program? Hogy szajlik a toborzás?*
- Ezek a gyerekek általában a volt iskolájuk körzetében élnek. Nagyon fontos náluk, hogy közvetítsünk a kapcsolatteremtésben, mert gyakran azért sikertelenek a munkakeresésben, mert nehezen kötnek kapcsolatot ismeretlenekkel, és egy kudarchelyzet után a legtöbbször azonnal föladják. Az elméleti képzés ugyanabban az intézményben folyik, ahova jártak, ugyanazokkal a kollégákkal találkoznak, akik végigkísérték a 8. osztály befejezéséig a tanulmányaikat, így sokkal nagyobb bizalommal jönnek a gyerekek, és a családok is sokkal nagyobb bizalommal fordulnak egy ismert, elfogadott környezethez.
- *Terveik szerint egy szakma elsajátításán túl szerepe-e a képzésben a személyiség-fejlesztés és a pályaalkalmasság?*
- Természetesen, hiszen ezeknek a gyerekeknek a fő problémája, hogy nem tudnak kommunikálni, nem tudják kifejezni magukat, nem tudnak fölkészülni egy állásinterjúra, és nem tudnak bemenni egy hivatalba, hogy elintézzék az ügyeiket. Nagyon fontos szerepet szánunk ennek a két területnek: önismereti tréninget tartunk, és a kommunikációt is meghatározóan építenénk be a programba. Ott kezdenénk, hogy hogyan kell önéletrajzot írni, egy állásinterjúra hogy kell felöltözni, mert ezeknek a gyerekeknek a nagy része otthonról, a családból a legalapvetőbb ismereteket sem kapja meg. Ez a program egy kicsit „pótcsaládként” is működik majd. Úgy gondolom, szeptembertől vagy októbertől ez beindul; kialakul a stáb, és a technikai feltételekről is elmondhatjuk, rendben vannak, azzal nem lesz probléma. Keressük azokat a szakmákat, amelyek belátható időn belül elsajátíthatóak, és nagy valószínűséggel munkát is adnak ezeknek a gyerekeknek.
- *Most tekintsük át az előbbi témákat társadalmi összefüggéseikben: a Nemzeti Fejlesztési Terv kiemelt céljai között szerepel a foglalkoztatottság növelése, az életminőség javítása, az emberi erőforrások hatékonyabb kihasználása, a kutatás-fejlesztés és a gazdasági szektor közötti kapcsolat kiépítése, valamint a régiók aránytalanságainak a kiegyensúlyozása. Ön szerint hogyan segítheti e célok megvalósulását az oktatás? Úgy is feltehetjük a kérdést, hogy mitől lehet jó és sikeres egy oktatási és szakképzési rendszer?*
- Akkor lehet sikeres, ha olyan tudást ad, amely felkészíti a gyereket a mindennapokra, aki ezáltal olyan használható információkkal gazdagodik, amelyekkel a mindennapi életben megállja a helyét, és valóban a gyakorlatban tudja alkalmazni azt a tudásanyagot, amelyet az iskolában elsajátított. Ez nemcsak a szakképzésre igaz,

igaz kell hogy legyen az egész oktatásra. Ha a fiatal a gyakorlatban nem találkozik az iskolában elsajátított ismeretekkel, akkor azok idővel törődnek, vagy teljesen passzív tudássá fognak válni.

- *Melyek a jelenlegi szakképzési rendszer legfőbb céljai?*
- A legfőbb, hogy a munkaerőpiacon megjelenjen egy olyan markáns szakképzett réteg, amelynek a tudása piacképes, és találkozik a piac igényeivel, illetve – újabb és újabb képzéssel – a meglévő alapokra építve más szakmákat is el tud sajátítani.
- *Milyennek ítéli meg a szakképzési rendszer, a valós emberi erőforrás, valamint a munkaerőpiac kapcsolatát? Hogyan tud összekapcsolódni ez a három terület, és milyen törekvések körvonalazhatóak ezzel kapcsolatban?*
- Azt mondhatjuk, hogy megindultak a törekvések a kapcsolat kialakítására, bár az elmúlt évtizedekben sikerült meglehetősen szétzilálni a szakképzési rendszert. Egyrészt a szakképzési rendszer régi struktúrája olyan képzett vagy képzetlen embereket engedett a munkaerőpiacra, akik nem tudtak megfelelni a megváltozott követelményeknek, másrészt a tudásuk is igen elavult volt, így hiába végzett kiváló eredménnyel egy tanuló, a megszerzett tudással nemigen tudott elhelyezkedni, hisz már réges-rég túllépett azon az élet.
- *Tud-e segíteni a szakképzési rendszer az egyes társadalmi csoportok alacsony foglalkoztatottságán, és ha igen, akkor miként? Gondolok az ötven éven felüliekre, a fogyatékkal élőkre, a nőkre, a romákra stb.*
- Ezeknél a csoportoknál pontosan olyan szakmákat kell preferálni, amelyek egyrészt valóban hiányszakmák, másrészt belátható időn belül megszerezhetik hozzá a képzettséget. Vagyis nem szabad két-, három-, négyéves időintervallumban gondolkodni, hanem akár négy-, öt-, hathónapos képzésekben, ugyanis beláthatóvá kell hogy váljék az odakerülő ember számára, hogy pár hónap múlva megszerezheti azt a képesítést, azt a tudást, amellyel akár rögtön el tud helyezkedni, és a munkaerőpiac aktív szereplőjévé válhat.
- *Pillanatnyilag melyek a leggyakoribb hiányszakmák, és miként lehet az egyéni lehetőségeket, képességeket és a hiányszakmák támasztotta igényeket összehangolni?*
- Elég sok olyan hiányszakma van már Magyarországon és nemcsak nálunk, hanem az egész Európai Unióban, amelyeknek itt Magyarországon volt múltjuk. Gondolok például arra, hogy Magyarországon ma minősített hegesztőt nagyjátóval sem lehet találni, ugyanakkor ezt a tudást 6-8 hónap alatt is el lehet sajátítani. Régebben 2-3 éves időtartamban oktatták a szakképzésben az olyan „egyszerűbb” és rövidebb idő alatt elsajátítható szakmákat is, mint például a kertész, a karbantartó, a gyermekgondozó vagy a dajka. Olyan képzési programokat kell összeállítani, amelyekben rövidebb idő alatt szereshető meg az a tudás, amellyel azonnal el tudnak helyezkedni az emberek, és ezzel a jelenlegi hiányszakmák is csökkennének.

- *Történt-e valamilyen felmérés vagy összesítés ezekről a hiányszakmákról, illetve van-e bármilyen „térképe” a szakképzés és a foglalkoztatottság kapcsolatának? Gondolok arra, hogy a régi szakmákból melyek azok, amelyek teljesen elsorvadtak, és milyen újak kerültek a helyükre?*
- Igazából ezt a területet ilyen mélyen nem ismerem, de tapasztalatból sok mindent tudok, miután 7 évig egy olyan általános iskolának voltam az igazgatója, ahol a tanulóink egyharmada roma származású volt, és a hátrányos helyzetű, veszélyeztetett gyermekek száma pedig 78 százalék volt. Ezeknek a családoknak az életéből elég sok gyakorlati tapasztalatot szereztem. Úgy gondolom, hogy a munkaügyi központoknak kellene ezt a felmérést nyilvántartani, illetve folyamatosan figyelemmel kísérni. Normális esetben folyamatosan kellene jelzést küldeniük a szakképző intézmények felé, hogy melyek azok a szakmák, amelyekben akár azonnali elhelyezkedésre is lehetőség van. Ehhez azért a cégek jelzéseire is szükség lenne, de tapasztalataim szerint a cégek elég gyakran kikerülnek a munkaügyi központot, így nem igazán lehet valós adatokat gyűjteni. Az ország egyes régiói között is elég nagy a különbség az igények és hiányszakmák tekintetében.
- *Úgy tűnik az ön szavaiból, hogy ennek a szervezetsége még nem alakult ki.*
- Pontosan így van, ez még nem alakult ki, és egymás mellett beszélnek el a munkaerőpiac résztvevői. Meg kellene találni az iskolák, a munkaügyi központok és a cégek között azt az aktív kapcsolatot, aminek segítségével valóban olyan képzések kerülnének az iskolákba, amelyek szükségesek, mert hiányszakmák.
- *Ismer-e ezen a területen valamilyen jó nemzetközi modellt? Hogyan működik ez más országokban?*
- Úgy gondolom, hogy a skandináv országok ebben eléggé előttünk járnak. Ők már 15-20 évvel ezelőtt is úgy szervezték meg a munkanélküliek képzését, hogy a munkaügyi központok azokra a képzésekre irányították a munkanélkülieket, amelyekre szükség volt. Ez akár városonként változó lehet. A hiányszakmák felé orientálták a munkanélkülieket, illetve a pályakezdőket, hogy ne csak tudásanyaggal gazdagodjanak, hanem valódi munkájuk is legyen.
- *Pontosan ez lett volna a következő kérdésem, hogy tudja-e, és egyáltalán feladta-e a szakképzési rendszernek, hogy korigálja az egyes régiókban található munkaerőkínálat közötti különbségeket?*
- Az én véleményem szerint igen. Úgy gondolom, hogy belátható időn belül az ország három területe közötti különbség nem fog kiegyenlítődni, mert teljesen mások az igények, illetve a társadalmi helyzet az ország nyugati, a dél-alföldi részében és az észak-keleti, keleti részében. Úgy gondolom, hogy 25-30 éven belül ez a különbség aligha fog kiegyenlítődni.
- *Ez túl nagy időnek tűnik...*
- Magyarországon eléggé helyhez kötöttek az emberek, nem nagyon mennek távolabb a lakóhelyüktől, akkor sem, ha ott adódik munkalehetőség. Ez is egy több nemzedéken át tartó folyamat, hogy természetes legyen, ha keleten lakom, és az

ország nyugati felében van olyan munka, amellyel biztosítani tudom a megélhetésemet, akkor átutazzam oda, és ott dolgozzam, ha azt elfogadhatónak tartom. Ez Magyarországon eddig abszolút nem volt és egyhamar nem is lesz gyakorlat.

- *Ezzel kapcsolatosan merülhet föl, hogy a jelenleg átalakulóban lévő szakképzési rendszer tudja-e és akarja-e ápolni, megmenteni a régi, kihalt szakmákat? Ilyenekre gondolok, mint például kovács, hangszerkészítő, csizmadia. Ön mit lát, van-e erre bármilyen törekvés?*
- Szintén egészen friss tapasztalat alapján úgy gondolom, hogy a szakképzési rendszer azokban a szakmákban, ahol évi – mondjuk – egy-két tucat szakemberre van szükség országosan, nem igazán felkészült. Ellenben van lehetőség az ipari, kereskedelmi kamarákkal való kapcsolattartásra, hiszen van jó pár régi, neves mester ezekben a szakmákban, akik – gondolom – szívesen foglalkoztatnának egy-két-három tanuló, hogy átadják a tudásukat. Ehhez nem kell feltétlenül komplett iskolarendszert kialakítani, a létrejövő regionális szakképző központokban az elméleti és közismereti tudást megkaphatják a tanulók, és a gyakorlati képzést, mint annak idején a régi céhekben, inasként elsajátíthatják.
- *Ez annyit jelent, hogy egy mesterember találkozik a szakma minden fázisával, és ilyen módon a mester és inas kapcsolata egy valódi, mély tudást tud megalapozni?*
- Igen, ezekben a szakmákban, mert minden szakmára azért ezt nem lehet elmondani, de ahol tényleg nincs szükség nagyszámú utánpótlás kinevelésére, ott ez működik. Azokban a szakmákban, ahol nagyüzemi keretek között történik a munka, ott ez nem megoldható.
- *Fölmerül-e egyáltalán a szakképzésben a nemek szerepe, tehát a férfias és nőies szakmák biztosításának aránya? Egyáltalán létezik-e ilyen szempont? Igazodik-e a szakképzés a nők magasabb arányához bizonyos életkorokban?*
- Tagadhatatlan, hogy vannak olyan szakmák, amelyek elsősorban férfias, illetve nőies szakmák, de több olyan szakma is van, amelyben mind a két nem egyformán tud teljesíteni. Én úgy gondolom, hogy ki lehet alakítani egy megfelelő egyensúlyt, még akkor is, ha a nők többen vannak ma Magyarországon, de ez nem jelent komoly problémát, hiszen a különböző régiókban megtelepedő nagy cégek tekintettel vannak arra, hogy ott milyen munkavállalói réteg található. Azt hiszem, ebbe nem kellene különösebben beleavatkozni, ez megoldódik.
- *Ön szerint meddig szükséges tanulni az embernek élete során?*
- Úgy gondolom, hogy addig amíg munkaképes, még ha nem is vált szakmát. Most divatos az élethosszig tartó tanulás szlogenje, abban az értelemben, hogy folyamatosan, az igényeknek megfelelően kell szakmát váltani. Szerintem, ha nem is kell szakmát váltania, akkor is folyamatosan kell képeznie magát a munkavállalónak, hiszen mind a tudomány, mind a műszaki megoldások rendszere folyamatosan fejlődik. Ahhoz, hogy piacképes maradjon valaki, elengedhetetlen az állandó fejlődés.

-
- *Hogyan tudja segíteni a szakképzési rendszer az egész életen át tartó tanulást? Hogyan épül fel a rendszer a korábbiakhoz képest, amikor ez még nem volt szlogen, társadalmi program?*
 - Ebben komoly társadalmi feszültség érzékelhető, mert van a pedagógusoknak egy olyan rétege – a 40 és 60 év közöttiek körében – akiknek egy nagy része már nem is nagyon akar, meg nem is nagyon képes arra, hogy egy teljesen új technológiával, oktatási módszertannal megismerkedjen, de mégis benn kell tartani őket a közoktatásban, illetve a szakképzésben, és ez elég nagy gondot jelent. Aki 30 éven keresztül ugyanúgy tanított valamit, az most nem fog – vagy csak rettentő nehezen – új módszereket elsajátítani, hogy lépést tartson a fejlődéssel. A szakképzésben is ki kell nevelni egy új pedagógusnemzedéket, akiknek már természetes az állandó képzés, az állandó önfejlesztés, a részvétel a különböző továbbképzéseken, illetve a tapasztalatszerzés a környező és az uniós országokban. Úgy gondolom, hogy 10-15 évnél is el kell telni, hogy ez az új generáció „átvegye a hatalmat” a szakképzésben is. Sajnos, nemcsak a szakképzésre jellemző, hanem a közoktatásban is problémát jelent, hogy az új pedagógiai módszerek, programok bevezetését bizony a 40 és 60 év közöttiek nagy része elég mereven elutasítja.
 - *Ahhoz, hogy jól kiépüljön ez a rendszer, előbb a tanárnak kell tanulnia egy életen át, ha jól gondolom...*
 - Pontosan, de itt ugyanúgy felvetődik az a probléma, hogy ugyan szép és jó egy életen át tanulni, de azért mindenki bérből, fizetésből él, és egyelőre még nem látni, hogy mikor jön el az az idő, amikor egy pedagógus vagy egy pedagóguscsalád a bérből meg tud élni. Egészen az alapokig kellene visszanyúlni, kitanítatni egy olyan generációt, amelyik már eléggé fogékony az újra, és természetesen a versenyszférához hasonlóan kell bérezni a kiemelkedő teljesítményt ezen a területen is.
 - *Ez társadalmi feladatként is értelmezhető...*
 - Van egy gyakorlati tapasztalatom: Óriszentpéteren egy általános iskola nyert 67 millió forintot egy informatika szaktanterem kialakítására, és valóban a legújabb kor követelményeinek megfelelő oktatótermet állítottak össze. Egy-két apró gond azért adódott, nevezetesen, hogy hiányzott az a pedagógus, aki ezt professzionálisan tudja használni, és átadni a tudását a gyerekeknek. Ugyanakkor a tető lyukas volt, amelynek a javíttatására nem volt pénze az iskolának, így folyamatosan beázott, s amikor elfogyott a gépekből az alapkészlet, akkor nem lehetett nyomtatni, mert nem volt már pénz papírra, festékre. Tehát úgy gondolom, hogy a pedagógusképzés megújításán túl meg kell teremteni az infrastrukturális feltételeket is, és akkor már lehet olyan tudást átadni a gyerekeknek, amelyekkel valóban piacképes ismeretekhez jutnak.
 - *Ha az alapokkal is nehézségek vannak, akkor hogy tud a kutatás és a fejlesztés a gazdasági igényekkel lépést tartani?*

- Úgy gondolom, hogy fejlesztés nincs kutatás nélkül. Egy-egy iskola is lehet olyan kis szakmai műhely, amely folyamatosan azon dolgozik, hogy minél jobban tudjon lépést tartani, illetve minél inkább legyen képes közelíteni a piac igényeihez.
- *A hallottak alapján felmerül a kérdés, hogy van-e összefüggés a társadalmi jólét és az oktatás között.*
- Persze, hogy van, de most inkább társadalmi „rosszlétról” tudunk beszélni. Egy iskolában – legyen az bármilyen iskola – kicsiben leképezve jelenik meg az egész társadalom. Az iskola különösen nem vonulhat ki ebből. Amikor rosszkedvűen, feszülten, fáradtan érkezik a tanár vagy diák az iskolába, az rányomja a bélyegét az egész napi munkájára. Ezért mondom, hogy az alapokon kell változtatni és nem a közepén kezdeni, mert az akkor megint csak használhatatlan folyamatokat gerjeszt.
- *Mi az, amit az alapokban Ön nagyon fontosnak tart, ami korábban is megvolt, de mára eltűnt, vagy ami korábban is hiányzott, és ki kellene építeni?*
- Úgy gondolom, hogy a szakképzésben is, mint bármilyen tanulási folyamatban az a legfontosabb, hogy a gyerek megtalálja az örömét abban, amit csinál. A tevékenysége ne kényszer legyen, hanem állandóan motiváljon a minél jobb és jobb eredmény elérésére. Ehhez természetesen megfelelő színvonalú infrastruktúra, oktatási környezet, szemléltető eszközök, tanműhelyek kellenek, és olyan pedagógusszemélyiség, olyan szakoktató, aki kiteljesíti ezt a folyamatot.

W. Barna Erika